

Ledaren

Handel och hot som verktyg för fred

Det traditionella resonemanget har varit att handel mellan länder och regioner är den bästa garanten för fred. Det var också ett av fundamenten då Europeiska unionen konstruerades; handel och ekonomisk integration ansågs vara den effektivaste metoden för att minimera spänningarna mellan framför allt Tyskland och Frankrike.

Utgångspunkten för väst har varit densamma även när det gäller relationerna till länder som Kina och Ryssland. Under de senaste 20–30 åren har västerländska företag placerat en betydande del av sin produktion i Kina samtidigt som landet har seglat upp som en av de ledande tillverkarna av bland annat teknologi för både sol- och vindkraft. Många företag etablerade sig i Ryssland och vissa länder hade så stor tilltro till stabiliteten i landet att de gjorde sig beroende av rysk energi.

Trots ökad handel och ekonomiskt utbyte har både Kina och Ryssland gått mot envælde och förtryck internt och hot mot omvärlden externt. I Rysslands fall har det mest extrema worst case-scenariot förverkligats på grund av det oprovcerade och brutala kriget mot Ukraina. Den ekonomiska integrationen inom EU har inte heller räckt till för att garantera att medlemsländerna ska följa de gemensamma reglerna. Ungern är ett av länder-

na som förolämpat grundläggande demokratiska principer, trots långvariga och omfattande ekonomiska subventioner från övriga länder i unionen.

En uppenbar orsak till att den logiska kopplingen mellan handel och demokrati som garant för fred har satts ur spel är att makten i de tidigare nämnda länderna har koncentrerats kring en person. Det är i och för sig inget nytt fenomen och i historieböckerna finns många exempel på rikerna och länder som körts i sank av enväldshärskare.

I Kinas och Rysslands fall har det under många år varit tydligt att utvecklingen går mot ett allt brutalare envælde samtidigt som medborgarna stegvis förlorat sina möjligheter att protestera eller skapa en politisk motvikt. I väst har man hoppats på det bästa och fortsatt med handel och diskussioner. Storsläggan tog man till först efter att Ryssland anföll Ukraina i februari 2022.

En av de centrala komponenterna i den globala produktionen är att insatsvaror, som används vid tillverkningen av andra varor, transporteras mellan olika världsdelar. Tack vare komplicerade globala logistiksystem har det varit möjligt att upprätthålla minimala lager och en effektiv produktion, trots att

Patrik Lindfors
är viceordförande
i Ekonomiska Samfundet.

komponenter tillverkas i olika världsdelar.

Teknologin har bidragit till att förena länder och regioner eftersom många länder har företag som producerar insatsvaror och komponenter som företag i andra länder behöver för att kunna tillverka sina produkter. Molnbaserade tjänster har också gjort att företag når ut till kunder i en skala som var otänkbar för ett eller två decennier sedan.

Nu finns det ändå tecken på att teknologin i stället skapar tudelning på grund av att många länder inte längre litar på varandra. Det handlar om en utveckling som har accelererat under en längre tid och som förstärktes efter Rysslands angrepp mot Ukraina. En reaktion var kraven på att stänga ute Ryssland från det internationella betalningssystemet Swift och förhindra leveranserna av framför allt högteknologi till landet.

Inom mobilteknologin har de säkerhetsrelaterade frågorna fått en allt större tyngd i takt med varje ny generation av alltmer avancerad teknologi. Inom den sektorn handlar det framför allt om USA:s och övriga västländers rädsla för Kinas ambitioner att använda teknologin för spionage och övrig informationsinsamling. Ett konkret exempel är Sveriges beslut att förbjuda kinesiska Huawei från att leverera produkter till centrala funktioner i landets 5G-nät.

Det tredje exemplet gäller fordonstillverkningen där de modernaste personbilarna i

praktiken är rullande spioncentraler. Bilarna är utrustade med sensorer, kameror och mikrofoner som fortlöpande samlar in massvis med information som lagras på tillverkarnas servrar. Säkerhetstjänster i olika länder frågar sig om det är för riskabelt att låta beslutsfattare använda bilar som eventuellt skickar information till andra delar av världen.

Om handel och teknologiutbyte inte längre är en garanti för fred, är då hot – militärt eller ekonomiskt – det enda alternativet som återstår? Hot är ett verktyg som används i dag, både militärt och ekonomiskt. Båda formerna av hot går också att använda betydligt effektivare än vad man gör för tillfället. När det gäller Ryssland är det viljan att göra egna uppoffringar och riskerna för en eskalering som definierar hur långt olika europeiska länder är beredda att gå för att tvinga fram en fred.

Problemet med framför allt det militära hotet är att det är ett besvärligt och riskfyllt verktyg eftersom man måste vara beredd att förverkliga hotet vid behov. I demokratier är det dessutom svårt att snabbt pressa fram tillräckligt tuffa beslut eftersom många partier och politiker ska enas i ett parlament. Beslutsfattandet riskerar att bli ännu svårare i fortsättningen eftersom populistpartier sannolikt kommer att få mer inflytande i kommande val genom att lova sänkta priser på allting från bensin till mat.